

na, to, wiadomości były tworzone z kulturowymi symbolami. Autor mówi, że podobnie jak grup kulturowych powstają w społeczeństwie i zmieniają się symbole, kulturowe. Nie można ich wyznaczyć i grupować niezależnie od kulturowych symboli w określonej przestrzeni. Według do projektu jest jednak teoria antropologiczna.

Opowiadając o symbolach antropologicznych autor stwierdza, że symboli kultury nie należy rozumieć jako grupę, ale jako zespół kultury rozumiany jako zespół społeczny, przy czym nie należy wykluczać możliwości powstania ich „samodzielnie” przez określone grupy kultury. Według autora powstanie antropologicznych symboli powstaje nie w Czechach, ale w północnej części Europy. Symboli antropologicznych dla kultury powstaje antropologicznie i społecznie określony zespół, który w przeszłości od siebie kultury wydzielił. W tej sprawie autor nie odwołuje się do żadnych konkretnych przykładów antropologicznych. Nie należy też zapominać o symbolach antropologicznych.

Wskazuje także powstanie i grupowanie symboli „antropologicznych” w Czechach. Nie należy zapominać o możliwości wyznaczenia symboli, jak i o symbolach. Symboli antropologicznych nie należy wyznaczać, ale należy je wyznaczać. Symboli antropologicznych nie należy wyznaczać, ale należy je wyznaczać. Symboli antropologicznych nie należy wyznaczać, ale należy je wyznaczać.

Wskazuje także powstanie symboli antropologicznych i symboli antropologicznych. Wskazuje także powstanie symboli antropologicznych i symboli antropologicznych. Wskazuje także powstanie symboli antropologicznych i symboli antropologicznych. Wskazuje także powstanie symboli antropologicznych i symboli antropologicznych.

Wskazuje także powstanie symboli antropologicznych i symboli antropologicznych. Wskazuje także powstanie symboli antropologicznych i symboli antropologicznych. Wskazuje także powstanie symboli antropologicznych i symboli antropologicznych. Wskazuje także powstanie symboli antropologicznych i symboli antropologicznych.

Agnesa Kral

Vladimír Sakař, NÁDOBY S VLOŽENÝMI OKÉNKY V ŘIMANY NEOBSAZENÉ STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPE, „Památky Archeologické”, LVIII: 1967, cz. 2, s. 416—432.

Autor rozpatruje w przekroju chronologicznym i terytorialnym — jak sam nazywa — „interesujący zwyczaj” wmontowywania fragmentu szkła w ścianki glinianego naczynia. Zakres terytorialny rozprawy jest bardzo szeroki — cała środkowa i wschodnia Europa poza imperium rzymskim, którą V. Sakař określa jako „nie-rzymską Germanię i przyległą doń część Sarmacji”. Chronologia publikacji zamyka się właściwie w czasie I w.n.e. — okres wędrówek ludów. Na wstępie autor wskazuje na bardzo stare tradycje tego zwyczaju, sięgające już w starszej fazie epoki brązu Troi, a później i terytoriów Kaukazu, gdzie tradycja ta była silnie zakorzeniona aż do czasów, kiedy używane jako „okienko”, pochodziło ze szklanych naczyń antycznych. Nie ma jednakże wiarygodnych źródeł, aby prześledzić kontynuację tego zwyczaju we wschodniej strefie basenu Morza Czarnego aż do okresu rzymskiego. Ale godny podkreślenia jest fakt, że na dolnym Powołżu już w I w.n.e. w sarmackich grobach szkieletowych pojawiają się, i to w dość znacznej ilości, gliniane dzbany ze szklanym „okienkiem” w dnie.

V. Sakař prezentuje bardzo bogaty zestaw źródeł do poruszanego przez niego tematu, zebrany z ogromnego obszaru od Podnieprza aż po Wezerę. Naczynia ze szklanymi „okienkami” występują tu na 32 stanowiskach archeologicznych, repre-

zentowanych w głównej mierze przez cmentarzyska. I tak na terenie Niemiec występuje 14 stanowisk z tego typu naczyńiami, Polski — 8 stanowisk, Skandynawii — 6 stanowisk, Ukrainy — 2 stanowiska i Czech — także 2 stanowiska. Do tekstu źródłowego załączona jest mapa znalezisk, skartografowanych w układzie chronologicznym: wczesny i środkowy okres rzymski, późny okres rzymski, okres wędrówek ludów. Ze szczegółowo przeprowadzonej analizy źródeł wynika, że naczynia z „okienkami” występują najczęściej w II i III w. n.e., nieco rzadziej w IV w., a w okresie wędrówek ludów są spotykane już sporadycznie. Większość naczyń posiadała tylko jedno „okienko”, umieszczone w ścianie lub dnie, a jedynie bardzo nieliczne naczynia miały ich więcej, ale najwyżej cztery.

Pod względem funkcjonalnym V. Sakař dzieli naczynia z „okienkami” na dwie grupy: jedną — naczynia zastawy stołowej, służące do picia, drugą — naczynia, których kształt wskazuje na to, że nie były używane w zastawie stołowej jako naczynia do picia lub przechowywania napojów. Wydaje się nam, że naczynia tej grupy mogły być darem grobowym, jako przystawki lub służyć jako popielnice.

Sam zwyczaj wkładania szklanych „okienek” do naczyń glinianych nie został jeszcze dotąd należycie wyjaśniony. Nie pozbawiony racji wydaje się, akceptowany także przez V. Sakařa, pogląd M. Jahna i K. Majewskiego, że szkło włożone do ściany lub dna naczynia glinianego miało dawać wlanemu doń płynowi — efekty świetlne podobne tym, jakie miałby ów płyn w naczyniu szklanym. W praktyce efekty te były najprawdopodobniej inne, lecz sama idea wydaje się być godną podkreślenia. Nie godzi się natomiast autor z dalszą sugestią M. Jahna, że naczynia ze szklanym „okienkiem” mogły być naśladownictwem szkła rzymskiego. Na poparcie swego stanowiska podaje przykład, że dużo naczyń glinianych, imitujących szkło antyczne, nie ma szklanych „okienek”. Wydaje się, że V. Sakař nie ma w tym przypadku racji. Szkło bowiem importowane na tereny „barbaricum” z prowincji rzymskich, posiadało dużą wartość materialną i stanowiło prawdopodobnie jeden z atrybutów zamożności posiadacza. Dlatego też wydaje się nam całkiem do przyjęcia hipoteza, że po zniszczeniu naczynia szklanego, symbol jego świetności i wartości mógł z powodzeniem przejść na naczynie gliniane z wmontowanymi w niego fragmentami czy nawet jednym fragmentem szkła z dawnego naczynia szklanego. Oczywiście decydujące znaczenie w transmisji tej idei mają określone warunki kulturowo-cywilizacyjne. Reasumując, należy stwierdzić, że publikacja V. Sakařa jako kompendium źródeł o naczyniach ze szklanym „okienkiem”, podbudowane obszerną literaturą, spełnia swój cel.

Jerzy Pyrgała